

Vladimir Kopicek, umetnost i propast

KONTRASTE

0 | 1

Vladimir Kopicl
Umetnost i propast
Edicija Kontrateg 7
© za ovo izdanje Futura publikacije

Za izdavača: Relja Dražić

Urednica: Silvia Dražić

Štampa: Workshop, Petrovaradin

Korice: Reizenmann

ISBN 978-86-7188-179-1

Izdavanje ove knjige finansijski je podržao Pokrajinski sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose s verskim zajednicama AP Vojvodine

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Mатице српске, Нови Сад
821.163.41-95
COBISS.SR-ID 325793543
(Kompletna informacija na www.bms.rs)

Umetnost i propast

Transkulturalna naklapanja

VLADIMIR KOPICL

Sadržaj

1 POLITIKA

- Književnost i propast // 8
- Od svetog Trofima do nagradnog pobratima // 16
- Highway 1968 Revisited // 24
- Ni narodna pesma nije pluralizam // 31
- Kula od memorijske pene // 35
- Tuga torte za plamom svećice // 39
- Prošlost, naše pismo // 46
- Dobro se ispsujemo i napišimo pesmu // 54

2 UMETNOST

- Odisej s Nemečekom na grudima: pusta slova // 58
- Zašto nema umetnosti // 62
- Lice s prozirnom maskom // 66
- Balint Sombati: Pogled u lice koje ne uzmiče // 73
- Poezija danas: svetlost bez Svetlana // 84
- More blista bez kvake i vrata // 87
- Opipavanje tela, dodir anđela // 90
- Ja volim ženske pesnike, a one samo sebe // 93

3 KRITIKA

- Nenadzirana lepota nedovršenog kraja // 98
- Jezik i konkretno: granit na vodi // 104
- Epohalni bluz nad Panonskim morem // 120
- Kaputić ipak ne hoda sam // 131
- Minimalistički trijumf staromodernog otpadnika // 141
- Gnome, mašine i amfibije u kritici kritike
- Tarasa Kermaunera // 148
- Voz u jabukama Srema: apologija sete // 158
- Kako je kraljica došla u grad poezije i tu ostala // 164

4 PRILOZI

- O štetnosti književnosti // 178
- Beleška o autoru // 181

1 Politika

KNJIŽEVNOST I PROPAST

Pristupnica za Društvo živih pesnika

Književnost, tj. posao kojim se bavimo, naizgled, samo je jedna vrsta „mišljenja u slikama” među drugim vrstama, primordijalnim ili aktuelnim, svejedno, kakve su uglavnom i druge umetnosti, religija, politička teorija, botanika, kvantna fizika, kibernetika, uvod u biopolitiku ili memetika. Ali mi opet plešemo, još uvek živi i aktivno, u svom samo-ogoljenom neprofitnom jezgru/jeziku, onom što sažima svet i proziva ga, dok ostali uglavnom samo sviraju, jer oni tragaju za opštim, za nekom opštom istinom, za opštom, isplativom primenom – kako kapital kaže.

Ali šta su to slike, šta govore o nama?

Preciznije rečeno, kako one izgledaju, šta rade i kad ne rade i zašto nas se tiču i kad se o tom ne pitamo? To nije samo pitanje, već i tema za odgovor.

Pa da malo odgovorimo, sa slikom, tj. na njoj.

Evo jedne koju svi znamo, a koja je, bar u najgrubljim crtama, u direktnom referentnom odnosu s našom temom.

Dakle, pakao, tj. „Pakao”, Danteov, s velikim početnim P, I, H i drugim slovima planetarnih jezika upisanim u svoje precizno ocrtane konture počev od samog naslova. Pođimo inverzno, sa dna, tj. od suštine, od slike koja je i sama inverzna, sa osnovnom figurom predstavljenom naglavačke.

U poslednjem, najdubljem krugu pakla, tj. Pakla, Kocitu, sama je aktivnost zamrznuta u neaktivnost, predočena u slici Belzebuba, Satane, Lucifera, Kralja Tame, koji je iz svetlosti Božije milosti, kad joj je istekao rok kao i njegovoj pobuni, preciznom arhandelskom rukom tako bačen u bezdan da se u sam večiti led zabio glavom nadole, zauvek,

vo vjeki vjekov, amin, i tako ostao. Tu nema šta ni da se doda ni da se oduzme, sem kad pesnik tako odluči, pa to i napiše, da čitamo, gledamo i tumačimo kao doživljaj kome tumačenje i nije baš neophodno pošto je sama data slika, kao primarni govor, gotovo opipljivo/ostenzivno jača od svake post-projektovane izvedenice sekundarnog diskursa koji joj uvek samo sledi, samo ponavlja vertikalno. I to u samo horizontalnoj ravni, pa bio on kreativna replika/referenca, hermeneutička projekcija ili kritički stav koji tu više zapravo ništa i ne može da ispravi, kad je već dato naglavačke, pa samo nešto govori, sitno doslikava i odslikava, ako uopšte govori.

Da nije tako i sve ove sekundarne potencije centralne date slike okomito smrznutog na/opakog Satane (dakle umetnost, kritika, politika, nauka i njihovi post-ljudski zastupnici), bile bi date tu, na najdubljem nivou Pakla, s koga su očigledno deteritorijalizovane budući da su iz svoje primarne zemaljske/nebeske pozicije već para-aksiološki, pa i pismom koje je uvek razmak, tj. značenje u ne-značenju, eksteritorijalizovane na samo sebi dati nivo, u neki slici Belzebuba prethodeći krug Pakla.

A kako je tamo? Pa, toplije, sve toplije, baš kao i danas, kod nas, u ovom planetarnom Ovde, koje je još malo pa nigde, bar kako kažu znalci, negde između već prisutne ekotopije i davno nam obećane distopije koja se bliži kao simptom vremena u kome se, moguće je, i s Paklom iznova prepoznajemo. I to ne samo iznova literarizujući kakvo-takvo iskustvo.

To je naš planetarni upis koji danas čitamo direktno, dok se zbiva, a ono što ga ne/transparentno odražava su njegovi partikularni ispisi, linije volje i moći koje nam u lako doziranim, saznanjano i doživljajno ekonomičnim sekvencama serviraju medijsko-imperijalni aparati posvećene reprezentacije koju je polit-tehnološka magamašina transplanetarno transparentno obmotala oko nas i u njih nas zavila da zamagli celinu.

Svet, dakle, nikad nije bio dostupniji, unitarniji, prepoznatljiviji u mirijadama svojih informativno ospoljenih

manifestacija, impulsa što denotiraju jedno te isto, sam svoj ekonomsko-tehnološki izvor. I nikad nije bio neprozirniji kao celina. A svaki naš fdbek, i kad ga ima i kad ga nema, samo je polazna pretpostavka onoga što nema kud da se vrati, sem u istu mašinu, u mrtvo kolo medija odakle se emituje celodnevni, pardon – celovečernji program. Jer sada već je večer, sumrak, što neki rekli *abend*, u ovom našem *Abendlandu* (kako to uporno ponavlja S. Tišma) svom od trenutnog svetla koje trepće i nestaje, od slepog bljeska reklama sveopšte proklamovanog Spektakla koji se zgusnuo pa ukrutio oko nas kao onaj led oko Pobunjenog.

A mi se čak ni ne bunimo, kao da nemamo vremena.

Mada ga više i nemamo.

Pa je li to sad lament? Pa nije lament, već stvarnost. Skoro neopevana u pesmi, a bogami i van nje, jer nju maskira tupost, to jest – lenjost u mišljenju, lenjost kad oko gleda pa ne kaže šta vidi, ono oko što zuri u blještav ekran sumraka do samog nestanka struje.

A struja već je nestala, bar kao prirodan fluks.

Kako svedoči Džejms Lavlok, otac Geja hipoteze po kojoj je i celokupna Zemlja biće, do kraja ovog veka temperatura tog bića porasće za dodatnih 8 stepeni, nudeći sveopštu groznicu koja će potrajati najmanje 100.000 godina. Najveći deo plodnog tropskog zemljišta biće prekriven šipražjem i pustinjom, što samo treba dodati sumi od 40 odsto planetarne površine koju smo već potrošili da bismo se nahranili.

Što bi se reklo, *eko-logos* i *poiezis* su u opasnoj krizi prouzrokovanoj agresivnom *ekonomopoiezisom*. Kapitalodnos je učinio svoje i sada iz faze postfordističke, nematerijalne proizvodnje traži izlaz ka nečemu novom što više i nema rezultat u konkretnim pojedinačnim proizvodima s jasnom i jednoobraznom upotrebnom vrednošću iza koje vidimo prepoznatljiv, transparentan profil/profit i svoje mesto u njemu. Umesto proizvoda koji su bili rezultat rada u XX veku, stigli smo do digitalizovanih mobilnih platformi, gizmoa, blobdžekta – kako ih zove naš *beogradski zet* Brus Sterling, pređašnji guru kiberpanka – na koje se

može/mora priključiti sve i svašta da bi oni uopšte ispunili svoj smisao. To jest, da bi funkcionisali optimalno uz naš (ne)plaćeni optimalan angažman, i da bi tako nekom donosili a nama odnosili optimalan profit. U takvom odnosu, *od* subjekta, ne *ka* njemu ili *za* njega, mi se polako selimo u poziciju objekta koji treba da servisira, opslužuje sopstvena potrošna dobra, sve dok ih nakon garantnog roka ili tržišnog prodora novog spektakularnog „nečega”, bez čega više nismo komunikacijski konkurentni, ne odbaci u post-tržišnu hemisferu izlišnih preostataka koja se zove planetarni otpad i koja je već tako fatalno prezasićena da svi mi, po Sterlingu, u našem „terorističko-zabavnom kompleksu”, kako on to slikovito tačno kaže, već „počinjemo da se osećamo na đubre”. Jer „nema više nikakvog 'Spolja' u koje bismo mogli da odlažemo naše mrtve predmete, pa naša materijalna kultura više i nije održiva, niti se njeni resursi mogu obnoviti”.

I šta sad da se radi, otprilike u onom smislu koji je ustanovio naš davni subjekatski sabrat Černiševski? Prema našem idejnom zetu, preostaje nam da iz sveta predmeta, fenomena i preživelih ideja „odredimo one koji su mrtvi ali i vredni, i da ih iznova uključimo u lanac proizvoda. Da bismo to učinili treba da znamo gde su oni i šta se desilo s njima. Treba da dokumentujemo životni ciklus objekata. Da znamo gde da ih smestimo kada su upokojeni”.

U praksi bi to značilo obeležavanje i istorizaciju svega postojećeg, svojevrsnu reaktuelizaciju onoga što je već stupilo na put nepostojanja.

Recimo – književnost.

Ali gde je književnost, ta nekadašnja avangarda – danas? Gde su njeno telo i mesto i neka moguća e-misija koju bismo iznova trebali „da uključimo u lanac proizvoda”? Parafraziramo li jednu ne vedru ali tačnu opasku koju je ne samo digitalno već i štampano partizanski izneo Kritikal art ansambl „Iz lavine spisa veoma dobrih postmodernih kritičara tokom poslednje dve decenije stalno smo slušali da je avangarda mrtva i da je sahranjena na odgovarajućem mestu na modernističkom groblju, pored svojih rođaka,

originalnosti i autora". Znači, sahranili smo je sami, skoro dobrovoljno, jer i mi smo tako postmoderni. A sahranjena je takođe postmoderno, deaktivizacijski, pristajući da više ne bude avangarda, da više ne prethodi ničemu, da ništa ne izaziva ili bar tome teži, već da tehnoskapistički, ili samo eskapistički sledi zavodljivu ponudu postmodernog spektakla i njegovo varljivo „sunce koje nikada ne zalazi u carstvu moderne pasivnosti" (Debor). Pa bilo to carstvo u svojim konkretnim polit-izdancima krajnji *post* ili krajnji *retro*, ili neki sasvim zaludan miks nalik ovom našem.

A kako ili zašto sve to? Pa tako i zato što smo olako pristali na ponudu tzv. duha vremena, pomalo već sablasno virtuelnog i nalik već pominjanom kraju stvarnog, ne pitajući se koje i kakvo je to vreme, i čije bi moglo biti, in extenso, ako nešto ne učinimo.

Što smo olako pristali da sredstva i dela naše lične nematerijalne proizvodnje stavimo na traku spektakularne nematerijalne proizvodnje uopšte, pa čak i bez ikakve opipljive materijalne, objektivne ili subjektivne nadoknade za taj samo-izdajnički gest.

Što smo pristali na puko ekransko obećanje da više nema singularne, naše publike u mesu „golog života", koji i sami živimo, već samo one masovne, tamo negde daleko, u nekom svuda i nigde, što traži moćnog posrednika, nekog transsvetskog gospodara ili „neo-gazdu" kod nas, dakle same mašine moći, da bismo negde doprli, ili barem do medijski posredovang nekog, kome i tako, po njima, ne trebamo, jer već je tako obučen. I to, paradoksalno, obučen sve umnoženijim glasovima nasih kao-licenciranih „posrednika", spektakularno aktivnih teoretičara, kritičara i inih PRavozastupnika-produžetaka našeg globalno urbanog medijskog sela, koji i na našem radu parazitiraju, dopisujući ga ili brišući unakrst njegove primarne potencije svojim sekundarnim, lagodnim ot-pisivanjem pisanja u korist štancovanja spektakularnih fama i fabula dopisno podešenih za inertnu, spektakularno pod-učenu čitalačku biomasu.

Što smo da i tu dopremo, do te mase koje i nema kao prepoznatljivog pojedinca ili bar agambenovsko-virnov-

sko-negrijevskog kako-tako subjekatskog mnoštva, prihvatili automatizacije copy-paste pisma i znanja na horizontu očekivanog i zadatog što nudi jedno te isto za sve, ali što svima ne daje.

Što naši radovi više nisu samoaktivirajuća otkrovenja ili porazni padovi koji izazivaju nešto, pa makar stres ili ćutnju, takvi kakvi su zapisani i po tome šta znače, nego su tek puste platforme podesne za dalju merkantilnu re-prezentaciju. Re-prezentaciju osmišljenu od neke PR mašine ili samopodrazumevajuće mašine nekog javnog servisa, iza koga stoji i neki drugi interes, tj. odsustvo svakog aktivnog interesa sem da se reprodukuju novi potrošni heroji i pisma za jedan dan. Naprosto, što kao da više nismo pismeno aktivni, tj. voljni da se iz is-pisanog nešto pisano i desi, a ne da se samo pripoveda ili programira za već tekući program.

Tu nama nije dobro, čak ni uz književno dobro, jer i kad to nam je dobro to više nije dobro, jer i to dobro je udruženo u ono opšte ne-dobro u kome i mi prebivamo. I da li samo prebivamo ili ga i proizvodimo, tako što ga ne poričemo, bar ne u delatnoj poruci?

Ni ovo nije ta poruka, ali bi nešto da poruči, u još par sitnih reči. To su reči na strani golog i živog života, onog koji je prošao, koji bi da se vrati, kao svako ponavljanje, kad drugog smera nema. Te reči STOJE, verzalno, za mnoštvo od samih pisaca, za mnoštvo od samih čitalaca, za mnoštvo od same aktivnosti, za mnoštva udruživanja, za hiper-mnoštvo novog i Drugog iza kog nema Jednog.

Ni sveca ni megamašine, pa čak ni knjiško – demokratske.

Ne samo PEN ili SKD, treba nam mnoštvo ćelija, ćelija živog sećanja gde neko nekog čita, gde neko nekom piše a nije samo MySpace, nekakav interfejs moći, niti kapital-platforma koja će se isključiti čim ne platimo struju.

Ne knjiški situacionizam, već mnoštvo situacija sa mnoštvom živih ljudi živo spremnih za reč, za status živih pesnika koji naživo pevaju o onom što bi da plešu, o plesu koji su već otplesali tako da jednom taj ples bude živa knji-

ga planete, pre nego što led je napusti na 100.000 godina.

Što opet biće sećanje kojem se piše da prođe, ako ga ne oživimo kao direktan po(t)pis.

A ne bismo da prođe, da ne brišemo prošlost, da ne brišemo sadašnjost pa da je piše budućnost čiji je najživlji deo kao živo već prošao, još onda dok su ga pisali oni što pisali su za nas, a ne za medijski odjek. Oni su znali – da pišu, da ispravljaju – pisano, da pismo stvar je života koji se pisanjem obnavlja tek onda kad nešto napisano upiše (ne)vidljiv trag, tako da bude pismo i kao pismo – telo, onaj živ višak slova što govori za nas. Ne nas kao „nas” navike koja bi da nas dopiše/briše, već *nas* kao sa ne-slike onoga što još se ne vidi dok dotiče svoj trag, upisan kao ne-obrisan, naopak, vertikalalan, ali je ipak neko ko izriče to Neko.

Neko *Ne* nekog ne-ubrisanog za nekog ko je neko, svakako, a ne tek nekakvo *nešto* što samo posreduje to samo posredništvo za sasvim posredan putokaz koji je mesto i cilj gde tek se nešto re-produkuje, ono što već je dato.

Ono što već je dato, to zovemo kulturom, i to je okolina, ali to nije pisanje. A mi smo pisci kad pišemo, pišemo preko toga, preko eks-eko-kultura koje su se u-pisale da budu same svoj krug i obruč oko tog kruga, kruga sasvim bez leda, preko koga se ne piše ono što ne bi da pripada nečijem pismu u krugu. Jer – da se po(t)piše otvoreno treba nam mnoštvo krugova, skup sila, meridijanski planomen gde mnoštvo sila se javlja da ne domaši ishod koji se može videti kao tek jedna tačka.

Jer slovo je i dvotačka: ko tako piše – zna druga.

Treba nam društvo pesnika za izlazak iz kruga koji od celog pisanja uzima samo granicu, da stvori samo mas-čitaoca koji kupuje čitanje kao privid da čita, da pos(r)eduje pasivnost, u zoni privremenog, ne-stvarnog, koja guta sve vreme kao aktivno vreme, dok onaj led se ne pobrine za njega i za nas, kad knjiga bude tek ulog, ne pismo – nego sam novac, u sve ispraznijem kolu isprazne re-prezentacije.

Zato pisci i treba da budu *čitaoci* – baš kao što nagada

Kritičar, oni što pišu planetu koja još može da čita tako da sve što pročita bude čitano uživo, da bude još živ govor, glasno čitanje živog.

Ne u medijskom krugu – već mnoštvu ljudskih tačaka što oživljavaju ne-kraj tako što daju svoj živ glas, da neko to živo čuje, čuje to što je izgovoreno kao da nema kraj.

Treba nam društvo pesnika, i to pesnika uživo, društvo još živih pesnika za žive čitaoce koji još znaju da čitaju – iz glasa koji čuju, iz tela koje vide, iz reči koje ne PRimaju kao PRodatu robu da bi je samo PROčitale kao PRihvatljiv PROizvod, već iz reči što dotiču Drugog kao upisan kraj koji se živim čitanjem uvek iznova briše.

Ko je za takvo Društvo – neka se ovde potpiše!

A ko je protiv, nek svoje protivljenje okači na Facebook.

Neko će mu već odgovoriti.

(Objavljeno u časopisu “Književni magazin”, br. 79/80, 2008)